28/06/2019

Приятелство и благодарност в дома на Отца

Духовният живот за православните се осъществява с влизането в Църквата. Всичко, което става в Църквата, е това, което можем да назовем духовен живот. В Църквата влиза целият човек, целият всеобхватен микрокосмос – чрез Кръщението, чрез възприемане на образа от Първообраза, който открива неговите дълбини. Кръщаваме се, биваме миропомазани с вечни харизми и така влизаме даром в Дома на Отца.

Нека проследим това с един пример. Представете си, че ваш много скъп приятел е синът на един цар. Вече няма много царе, но си представете един висш управник, с чийто син сте големи приятели. В даден момент вашият приятел решава, че домът на баща му може да стане и ваш дом. Той ви кани в дома си отново и отново и накрая ви заявява: „Моят дом е и твой дом. Моят

баща е и твой баща”. Бащата, поради голямата си любов към своя син, приема с радост да гледа на скъпите за неговото родно чедо хора като на свои деца. Това става в Църквата чрез Кръщението. Христос ни зове като Неговите осиновени братя в дома на Отца – Църквата.

Да, но когато влезем в такъв царски дом, не знаем как да се държим. Има цял протокол. Спазват се определени обноски, определено поведение. В този дом не можем да влезем с мръсните си обувки. Трябва някой да ни научи на обноските, чрез които човек може да се държи в този дом, тоест в Църквата. Бащата възлага на този, който му е най-доверен в двореца, да ни научи на принципите на този нов живот. Този, Който в царския дом ни учи и ни дава харизми, с които да осъществим наученото, е Светият Дух. Светият Дух е Този, Който ни помага да засадим корените на душата си в Църквата, в която Христос като Брат, Първороден сред много братя, ни въвежда. Той Сам ни открива, че ни смята за братя, приятели, съкръвни.

Да сме деца на Бога не е нещо естествено, защото ние сме Негови творения, Негово дело. По благодат, а не по природа можем да се наречем деца на Бога; всеки от нас, с една вечна връзка, която има начало във времето и никога не свършва. Духовният живот е преживяването в Светия Дух на моето осиновление в Христос. Аз съм син, а не едно загубено същество в историята, възникнало случайно, което „се носи” във времето и пространството, докато умре. Всеки от нас е вечно и неповторимо дете на един вечно любящ Баща. За нас духовният живот е органичната връзка с Бога, Църквата е Тялото Христово, а ние сме членовете. Христос е лозето, а ние пръчките.

Отците са избягвали да дадат определение за Църквата. Защо не съществува точна формулировка? Защото в действителност Църквата е всичко, което Бог е направил за нас от началото на Сътворението до края, и всичко, което ще направи във вечността – тя е историята на Неговата любов към човечеството. Църквата е приемането на тварното от нетварното, дори преди Сътворението, защото Бог предвечно ни обича, нещо, което св. Кирил Александрийски нарекъл „предвъзлюбване” на миросъзданието от Бога. Всеки от нас, казват отците, съществува предвечно в плана на Бога, като безначален по благодат, както казва св. Максим Изповедник. Предвечно са пред-възлюбени всички, които са се появили на бял свят, и всички, които ще се родят до свършека на света, за да може това миросъздание да се усъвършенства. Защото трябва да знаете, че когато Бог казва в началото думите „...и ето, беше твърде добро”, Той няма предвид твърде добро просто в неговото начало, а преди всичко, че то ще бъде съвършено накрая. Тук има

една тайна. Едва накрая ще научим колко велико е решението на Бога. Тогава ще видим и колко велик е планът на Бога за всеки от нас и за целия свят. „Ще бъдем подобни Нему” (1 Йоан. 3:2). Сега, казва св. ап. Павел, знаем само малко неща „смътно като през огледало”. Виждаме Божията благодат, Божиите чудеса в нас. Тогава обаче, казва Апостолът, ще видим Бога „лице в лице”. Тогава, в есхатона, ще видим величието на Божия план за освещението на света. Затова, когато казваме, че Бог става наш Баща в Христос, нямаме предвид нещо външно, а нещо дълбоко вътрешно, тоест нещо, което променя и мене самия, променя ме най-дълбоко. Духовният живот е отговорът на човека спрямо този велик призив на Бога, Който като Баща, а не просто като Творец, ме нарича чрез Христос по име – „и той зове овците си по име и ги извежда” – върви пред тях и лично Той ги води, а не някой друг. Тази тайна, това да следвам Самия Бог, Който ми проправя пътя, вървейки пред мене като Човек в историята, това се нарича живот в Христос.

Духовният живот означава да разберем колкото се може по-добре Кой е Отец. Затова светите отци казват, че духовният живот се основава на човешката благодарност. Да имаме постоянно в ума и сърцето си удивлението и радостта от цялата поредица Божии благодеяния: Бог ме създава от нищо, подкрепя ме, аз падам... Той ме вдига, спасява ме, аз отново падам. Не разбирам и отказвам да разбера, отново, отново и отново, и постоянно ми дава не нещо по-малко, а Себе Си, приемайки ме постоянно в земния дом на Отца чрез благодатта на Тайнствата. Точно когато започна да разбирам това, тогава и само тогава, от чувство на приятелство и благодарност, както казва св. Николай Кавасила, и аз започвам да откликвам. Понеже даром бях възлюбен толкова много, и аз започвам да обичам другите даром. Понеже бях помилван толкова много даром, и аз започвам да помилвам даром. Ако не стане това, никога няма да се променя. Затова Бог знае моето безсилие и изпраща към мен реки от любов с всяка една възможност да се обърна, дори временно, към Него. Дори изкушенията – какво представляват те? И те са пътища на Божията любов. С други думи, когато не разбирам Неговата любов, Божият промисъл може да допусне благодатта да се оттегли за малко, за да се видят последиците от моите погрешни избори (след като Бог не наказва, по думите на св. Йоан Дамаскин), та дано се осъзная.

И така, духовен живот е това, което става в Църквата, нашето оцърковяване, нашето претворяване в църковни, евхаристийни и доксологични същества в Светия Дух. Богословието също отразява това, което става в Църквата, и то самото произлиза от него. Богословието не е просто някаква интелектуална

дейност, която е само за малцина. Това как ще запалиш кандилото в храм, как ще се молиш, как ще вземеш благословение, как ще ядеш, ще се трудиш, ще обикнеш и страдаш – богословието е цялостно състояние на живот, изразявайки с понятия само това, което е вместимо в думите, и оставяйки неизразимо огромното богатство на неизказаните божествени неща. От кого вземаш благословение в Църквата? От някого, когото наричаш баща (отец), но не е твоят биологичен баща. Кого наричаш брат и на коя казваш сестра? Някого и някоя, които не са твои биологични брат или сестра. Какво означава това? Вече са започнали да важат нови отношения. Това са отношенията в дома на Отца, църковните отношения. Човекът до мене вече не е някаква далечна персона, а брат или сестра…

В Православната църква свещеникът не може да служи сам света Литургия. Ние сме взаимно свързани, членове на едно Тяло. Нима Христос е призвал само мене в Кръщението? Има ли някакъв смисъл моето свещенство или първовещенството на вашия епископ без вас? Църквата не е просто някаква йерархична структура, както мислят мнозина, които не разбират, защото те не я живеят опитно. Те мислят, че тя е нещо като политическа партия, като организация, която прилича на пирамида, където някой стои на върха, а другите са отдолу. Ако искате – да, тя е пирамида, но обърната пирамида. Този, който е пръв, е отдолу. Той носи тези, които са горе. И горко на свещеника или на епископа, който си мисли, че стои върху раменете на тези, които уж са отдолу.

Христос какво е направил? Кой е измил нозете на учениците Си? Той е бил първият Слуга. „Пръв ще бъдеш, понеже си последен”. Каква божествена и свръхестествена ирония! Пръв си, понеже си последен, пръв е този, който губи, т.е. доброволно предава първенството. В Църквата пръв е този, който е готов да приеме кеносиса; този, който е отдолу, този, който е опора за другите, а не този, който властва.

Затова апостолското четиво от брачното последование от Посланието към ефесяни (пета глава) ни казва, че „мъжът е главата на жената, както и Христос е глава на Църквата”. Навярно на някого тези думи звучат като нещо, което хората са знаели преди Христос: единият е по-силен, а другият е по-слаб и по-слабият стои отдолу. Обаче не е така. Текстът продължава: коя е единствената власт на Христос над Църквата? Единственото, което е направил Той, е да се жертва: „…както и Христос обикна църквата и предаде Себе Си за нея”. Той постоянно ни служи, грижи се за нас. Следователно, след като си глава, казва Апостолът на мъжа, трябва да се жертваш за жена

си. Ти си първи, защото си първият, който се смирява. След това и другият без страх прави същото. Това е Църквата.

Казваме, че в Църквата съществува йерархия. Някои отци са искали да определят коя е същността на Църквата. Дали йерархичната ѝ структура, или нейното екзистенциално естество? Кой стои по-напред? Презвитерът или епископът, или светецът? Имало е някои, които са внесли известно объркване по въпроса. Един от тях е Ориген, чието учение е било осъдено на Петия вселенски събор. Той твърдял, че епископът няма толкова голяма ценност, а ценност има светецът – този, който има опитно познание за Бога. Ориген говори още и за Възнесението като събитие, което ни насочва към духовно възхождане, следвайки Христос, което за него означава отхвърляне, дори презрение към материалните неща. Разбира се, за отците Възнесението е призив към извисяване, но това не означава презиране на материалния свят. Тези учения изтерзали Църквата в богословски аспект векове наред, докато се явили някои велики отци като св. Дионисий Ареопагит и най-вече св. Максим Изповедник, за да ни дадат блестящо тълкуване за това какво е Църквата. Да, тя е йерархична структура, ни казва св. Дионисий, но тази структура отобразява небесната йерархия. Духовно-екзистенциалният и йерархичният аспект на Църквата са две части на едно цяло, те заедно дават пълнотата на нейната същност. В Църквата има различни харизми – на епископа, на презвитера, на дякона, на певеца, на мирянина. И всяка от тези дарби трябва да се проявява чрез своите благодатни плодове. Църквата не е само дело на Бога, но и отговор на това дело от страна на човека.

Св. Максим Изповедник – този толкова фин мислител и безценен богослов – казва, че Църквата и Царството Божие са едно и също нещо, от една страна, но съществува процес на подражание, което доближава Църквата все повече до царството Божие. Подражание тук означава участие. Какво означава това? Всеки е член на Тялото Христово, нетварна, но конкретна енергия от Бога в света. Не всички сме ръцете на това Тяло, не всички сме нозете. Всеки член представлява една харизма, което означава участие в една конкретна нетварна енергия, която се съединява с моята енергия. Всеки от нас чрез Кръщението и Миропомазанието има една такава харизма и всеки член на Тялото, облагодатен от тази харизма, се намира в неразривно общение с всички други членове (и е призван да им служи). По този начин Църквата не е институция, а събитие, което творим постоянно, в Светия Дух, отговаряйки на призива на Отца в Христос.

Затова и в апостолските времена виждаме например, че някой, който не се

причастява няколко седмици, бива отлъчен. Тоест този, който не участва в евхаристийното събрание, в Тялото Христово, и „стъкмява“ някакви собствени идеи за Бога, този човек не върви по пътя на осиновлението в Божия дом.

Ще дам един малък пример какво реално значи това. Например, аз съм състрадателен човек, който помага на другите. Но в моята мотивация да пристъпвам към делата на милосърдието има известна себичност. По пътя на това осиновление енергията на любовта, на моята любов по човешки към другите – чрез участието ми в Тайнствата на Църквата, чрез светата Евхаристия, чрез покаянието, съединена с енергията на Божията любов, ще стане божествена любов. Ще престане да бъде една ограничена и себична любов, ще стане мъдра любов, пълна с разсъдителност, осенена от Христовото присъствие.

Някой има харизмата да управлява. Ако той принася този свой дар на Христос, тогава идва животворното действие на Светия Дух, идва харизмата на Първосвещеника Христос и явява управника или пастиря. И ето че той започва да пастирства или да управлява по различен начин. Не се кара и не потиска волята на тези, които управлява, не пренебрегва техните таланти, считайки се за по-можещ и знаещ от тях. Именно това е делото на свещеника в енорията и на епископа в митрополията. Пастир е този, който оставя многото харизми на хората да процъфтяват и помага те да се развиват. Защото всички сме призвани! Бог не иска някои от нас да бъдат слуги, а други – привилигеровани властници, а всички да бъдем управници (князе). Никой в Църквата не се чувства захвърлен, или „второ качество“ човек. Колкото е почетен епископът, толкова е почетен и последният клисар или последният мирянин, защото и той е приел Христос, нищо по-малко от това.

Духовният живот не е нещо, което се случва на равнището на психологията. Той е живот, който засяга вечното битие, приемането и култивирането на идентичност за вечността и която се отнася до личната ни връзка с Бога и с другите в Него. Православната аскетика не е някакъв психологизъм, нито е морализъм. Тя е моят отговор на Божиите дарове към мен, моето съработничество с Твореца. Аскетиката е опитна и приложна еклисиология, за това са говорили велики църковни отци като св. Макарий Египетски, св. Дионисий Ареопагит, св. Максим Изповедник и др.

Няма място за моралистични слова. Нека внимаваме ние, пастирите. Напълнихме света с моралистични думи. И понеже научихме хората, че Църквата означава празен и безсмислен морализъм, сега те излизат и ни

обвиняват, че не сме достатъчно морални. Но първо ние направихме грешката да учим, че целият живот в Църквата не е приятелство и божествен ерос, а блудкаво изпълнение на задължения. Вместо да кажем на човека: „Ела в дома на Баща си, Който те обича сякаш си Негово единствено дете, където придобиваш вечността, където, въпреки греха ти, Той те обича – без причина, без мотив. Почувствай тази любов! Ти си грешен, и аз, който ти говоря, съм грешен…“.

Бог не ни казва: „Дай ми твоята етика и добродетел!”, а: „Дай ми твоето сърце!“. Да Му дам моята добродетел, но да не Му дам сърцето си – това го иска фарисейството от нас. Само любовта може да промени истински сърцето. Там, в тази любов човекът ще се освети, и постепенно ще стигне до момент, в който няма да изпитва „нуждата“ да греши – защото е обичан даром, а не обратното. Днес чуваме хора, уж безупречни, моралистично да назидават и дори злорадно да унижават някой епископ, свещеник или монах. Но в момента, в който ти обвиняваш някого, че е опак, зъл, извратен, той в същия момент може да се покайва. Помислете как започва Великият пост: с Притчата за митаря и фарисея. „Аз съм съвършен, чист, имам всичко, слава на Бога!“, казва фарисеят и е готов да си тръгне. Той обаче не носи Бога в сърцето си. Църквата е митарят, а не фарисеят.

В заключение ще ви разкажа една странна история от Патерика. Един монах, докато бил мирянин водил порочен живот, живял в разврат и дори след като приел монашеството, не успял да се избави от тези свои слабости. Въпреки че станал монах, той продължил да върши същите тези дела, плод на страстите, но след това се покайвал и казвал на Бога: „Боже мой, аз не съм такъв. Не може да съм този, който направи това. Искам да бъда с Теб! Искам да бъда едно с Теб! Паднах, немощен съм, за окайване съм, но Ти ме вдигни, прости ми отново!”. Това се повтаряло отново и отново. Веднъж, след като за пореден път бил ходил в града и там вършел това, което вършел, застанал пред иконостаса на храма и казал: „Боже мой, бъди милостив към мене, не мога, не искам да бъда такъв!”. Тогава се явил дяволът, обърнал се към Вседържителя и му казал: „Този Те осмива, подиграва Ти се, виждаш го. Прави едно и също, пак и пак, и всеки път Ти му прощаваш. Ако наистина си Бог, порази го! Нищо да не остане от него!”. Тогава се чул Божият глас от иконостаса: „Когато дойде при тебе, ти изгони ли го? Защо Аз трябва да го изгоня, когато идва при Мен? Не само не го гоня, а приемам като мъченичество това, което претърпява. И ето че в този миг го вземам със Себе Си в покаянието му и той се спасява за вечността”. В онзи миг монахът издъхнал, напуснал земния живот в покаяние, и битката му с блудната

страст се сметнала за мъченичество. Ето че Бог обича истински човека, но това „истински” не ни е познато, защото не го срещаме лесно днес. Не знаем какво означава да обичаме истински. Бог обича истински човека, което означава, че не го съди: „...не дойдох да съдя света, а да спася света”. Моята любов, ни казва Христос, накрая само тя ще съди света, но сега не съдя никого. Ако можехме именно това като пастири да обясним на хората, щяхме да дадем голяма утеха. Но не го обясняваме, а често казваме нещо съвсем различно. Поради непростимото ни невежество претърпяваме много мощно въздействие от западния легализъм, пиетизъм и морализъм и осъждаме мнозина, които копнеят за Христос, като им казваме: „Ти си такъв и онакъв, промени се...“. Да, такъв съм и онакъв, но само връзката ми с Бога може да ме очисти, може да ме промени. А не обратното... Самата връзка с Бога може да ме доведе до свободата от греха, а тази свобода се дава даром. Този дар се дава чрез Тайнствата... Това са всички величествени съкровища, които Църквата притежава. Духовният живот в Христос означава връщане във вечния и пребогат дом на Отца. Това е нечувана радост от приятелството и благодарността, които откриваме в този дом. И това е, което ни променя дълбоко, уподобявайки ни с преблагия Домакин.

pravoslavie.bg